

Як показують розрахунки фахівців ДНДПКІ "Консервпромкомплекс", частина валового збору, що продана заготівельним організаціям у періоді 1990–1999 р., різко знизилася: по картоплі в 55 разів, овочам – у 28 разів, по плодах – у 5 разів. Погіршилася і якість плодоовочевої сировини, що поставляється. Так, у 1999 році в загальному об'ємі проданого консервним заводам сировини 21,4% було нестандартної якості, а в окремих випадках, як, наприклад, у Ровенській області – 98,6%.

От чому деякі підприємства переробних галузей створюють нові власні структури із заготівель та доставки сировини. Так, Балтський молочно-консервний комбінат (Одеська обл.) закупив у Франції танки для охолодження молока, на їхній основі створив у сировинній зоні заготівельні пункти і набув спеціальних транспортних засобів для доставки охолодженого молока. Це дозволило сформувати більш компактну сировинну зону і домогтися не тільки збільшення об'ємів заготівлі сировини, але й зменшення транспортно-заготівельних витрат.

Вивчаючи сформовану ситуацію можна висунути припущення, що однією з головних причин втрати сировинних зон підприємствами переробних галузей АПК стала втрата ними власних оборотних коштів. Та інфляція, що галопує, яка мала місце в 1991–1993 рр. визначила "вимивання" власних оборотних коштів у галузях харчової промисловості, що мають низьку швидкість оборотності оборотних активів. До таких галузей можна віднести цукрово-рафінадну, плодоовочеву консервну, овочесушильну, первинне виноробство, кількість оборотів оборотних коштів у якій в умовах стабільної економіки становило відповідно 1,5; 1,1; 1,3 та 1,1. Буде доречним відзначити, що галузі, що мають високу швидкість оборотності оборотних коштів, наприклад, хлібопекарська (15,0) і вторинне виноробство (9,4) зберегли власні оборотні кошти і можуть у даний час здійснювати рентабельну діяльність.

Другою за значенням причиною зниження об'ємів виробництва продукції в переробних галузях АПК, на наш погляд, стало падіння попиту на вироблену ними продукцію в результаті її подорожчання та зниження платоспроможності населення.

Тенденцію падіння реальних прибутків населення не вдасться зупинити по сьогоднішній день. У 1999 р. споживчі ціни були вище цін докризового 1990 р. у 2,6 рази. Це означає, що купівельна спроможність 1 гривні в 1999 р. становила 38 коп. У 1990 р. середньодушевий прибуток становив 2115 карбованців за рік, у 1999 р. – 1232 грн., тобто купівельна спроможність населення України зменшилася за поточними прибутками у 4,5 рази [3]. Межа платоспроможності, що знижується постійно, гнітить споживання і, відповідно, виробництво.

Багаторазове падіння прибутків і відсутність накопичень змусили населення різко зменшити споживання продовольства. По калорійності

харчування Україна за роки кризи перейшла від рівня розвинутих країн до нижньої межі продовольчої безпеки (2500 ккал), а по споживанню протеїнів тваринного походження навіть нижче цієї межі.

В Україні в 1990 році середньодобова калорійність споживчих продуктів харчування становила 3597 Ккал, а в 1998 році – 2539 Ккал. До того ж калорійність споживчих продуктів впродовж останніх років забезпечується насамперед за рахунок продуктів рослинного походження. У структурі споживання найбільшу частку займають хлібні вироби та картопля. Практично населення мало споживає білків тваринного походження. Така тенденція зниження калорійності спожитих продуктів свідчить насамперед про бідність населення [3]. Але й вартість продукції рослинного походження має негативну тенденцію до росту. У порівнянні з 1996 р. у 2000 р. ціни на плоди і ягоди на міських ринках зросли на яблука у 2 рази, на груші – у 1,7, на вишні та черешні – у 1,8, на морель та персики – у 2,3, на сливи та аличу – у 1,9 рази.

На закінчення слід зазначити, що відродження переробних галузей АПК можливо тільки одночасно з відродженням сільського господарства. Головною фінансовою умовою цього взаємозалежного і взаємообумовленого процесу повинно бути повне фінансування з боку держави, починаючи від наділення оборотними коштами і закінчуючи розвитком вітчизняного машинобудування для сільського господарства та харчової промисловості.

Література

1. Андриєвський В., Сеперович Н., Нага В., Кірсанов В. Продовольча безпека з огляду на соціальний аспект. – Фондовий ринок, 2000, № 31. – С.24–31.
2. Єрмаков О.Ю., Рибаківа О.В., Шумейко А.І. Формування ринку плодів в Україні. – Економіка АПК. – 2001. – № 7. – С. 94–100
3. О стратегії трансформації АПК и обеспечении продовольственной безопасности Украины – Экономика Украины. – 2000. – № 9. – С. 63–81.

УДК 631.8.634.8.

РОЗВИТОК ВИНОРОБНОЇ ГАЛУЗІ АПК ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Петруня Н.В.

Виноградарство та виноробство є специфічними галузями Півдня України, оскільки для їх розвитку тут є відповідні природнокліматичні умови, давні традиції та наявність кваліфікованого персоналу. Так, виробництво в Україні виноградних вин і шампанського характерне лише для

АР Крим, Одеської, Миколаївської, Херсонської, Закарпатської, Львівської, Івано-Франківської областей. Про значимість Одеської області у виробстві України свідчить таблиця 1.

Таблиця 1.

Виробництво вин в Україні та в Одеській області, 1990 - 2000рр. *

Показники	1990р.	1995р.	1997р.	1998р.	1999р.	2000р.	2000р. у % до	
							1990р.	1999р.
1. Виробництво виноградних вин								
- в Україні, млн. дал	27,2 4792	13,8 3473	9,9 2354	7,7 1622	8,6 2320	8,2 2753	30,1 57,4	95,3 118,7
- в т.ч. в Одеській області, тис. дал	17,6	25,4	24,5	20,8	27,0	34,0	×	×
- питома вага виробництва виноградних вин в Одеській області, %								
2. Виробництво плодово-ягідних вин								
- в Україні, млн. дал	---	4,7 208	2,1 200	3,4 104	2,1 71	1,8 109	---	85,7 153,5
- в т.ч. в Одеській області, тис. дал	---	4,5	9,5	3,1	3,4	6,1	×	×
- питома вага виробництва плодово-ягідних вин в Одеській області, %								
3. Виробництво шампанського								
- в Україні, млн. дал	3,9 515	3,7 1090	4,8 1134	5,6 939	4,9 822	3,9 798	100,0 155,0	79,6 97,1
- в т.ч. в Одеській області, тис. дал	12,8	29,5	23,6	16,8	16,8	20,5	×	×
- питома вага виробництва шампанського в Одеській області, %								

Як свідчать її дані, в Одеській області вироблялося у 1990-2000рр. в середньому майже четверта частина виноградних вин (22,5%) та п'ята частина шампанського (20,0%). Особливої уваги заслуговують цифри 2000р., коли в Одеській області вироблялося 34% виноградних вин і 20,5% шампанського.

Що стосується динаміки виробництва вин, то в Одеській області в середньому за останні 5 років виробництво виноградних вин скорочувалося за рік на 180 тис. дал., або на 5,7%, виробництво плодово-ягідних вин – на 19,8 тис. дал., або на 17,9%, виробництво шампанського – на 73 тис. дал., або на 7,6%. Таким чином, за 1995-2000рр. спостерігається чітка тенденція до зменшення виробництва вин як в Одеській області, так і в Україні.

Так, виробництво виноградних вин в Україні у 2000р. скоротилося у порівнянні з 1990р. на 69,9%, а в порівнянні з 1999р. – на 4,7%; а в Одеській області в порівнянні з 1990р. – скоротилося на 42,6%, а у порівнянні з 1999р. – збільшилося на 18,7%.

Виробництво шампанських вин у 2000р. в Україні досягло рівня 1990р. і було на 14,3% нижчим від рівня 1999р.; а в Одеській області у 2000р. на 5,5% вищим від рівня 1990р. і на 2,9% нижчим від рівня 1999р.

Така ситуація зумовлена багатьма факторами: попитом на винопродукцію, купівельною спроможністю населення, скороченням площі виноградників, собівартістю сировини.

Скорочення обсягів виробництва вин відбилося і на економічній ефективності виноробної галузі. Спочатку розглянемо такий показник ефективності виноробства як вихід виноматеріалів з однієї тонни перероблено винограду (табл.2). Наведені в таблиці дані дозволяють сказати, що в цілому по Україні вихід виноматеріалів з 1т. винограду у 2000р. був дещо меншим, ніж у 1999р. По Одеській області, навпаки, 2000р. є найкращим за аналізованим показником. Так, у 2000р. було з 1т. винограду отримано на 0,2 дал. більше, ніж у 1990р. і на 0.4 дал. більше ніж у 1999р., що свідчить про більш ефективну роботу виноградарських підприємств Одеської області.

Таблиця 2.

Переробка винограду і вихід виноматеріалів по виноробних підприємствах сусільного сектору

Показники	Україна в цілому		Одеська область				
	1999р.	2000р.	1990р.	1995р.	1998р.	1999р.	2000р.
Перероблено винограду, тис.т.	172.3	318.4	318.5	175.5	258.4	67.1	114.9
Вироблено винограду, тис.дал	11858	21752	22613	12074	18088	4751	8169
Вихід виноматеріалів з 1т. винограду, дал	68.8	68.3	71.0	68.8	70.0	70.8	71.2

Далі розглянемо такі показники економічної ефективності виробництва виноробної продукції як собівартість і середня реалізаційна ціна

1 декалітру, прибуток на 1 декалітр і рівень рентабельності. У зв'язку із відсутністю статистичної інформації по Україні в цілому, аналіз проведено по спеціалізованих об'єднаннях "Кримрадгоспвинпром", "Миколаївсадвинпром", а також "Одесавинпром" (табл. 3).

Таблиця 3.

Основні показники економічної ефективності виробництва виноградних виноматеріалів у спеціалізованих об'єднаннях України

Показники	"Кримрадгоспвинпром"			"Миколаївсадвинпром"			"Одесавинпром"		
	1998р.	1999р.	2000р.	1998р.	1999р.	2000р.	1998р.	1999р.	2000р.
Собівартість дал, грн.	7.30	10.46	7.56	7.42	8.70	11.06	7.24	8.83	8.02
Середня ціна реалізації дал, грн.	11.08	17.31	14.96	7.87	9.60	13.08	8.36	12.52	14.72
Прибуток на дал, грн.	3.78	6.85	7.40	0.45	0.90	2.02	1.12	3.69	6.70
Рівень рентабельності, %	51.8	65.5	97.9	6.1	10.3	18.3	15.5	41.8	83.5

Порівняння показників наведених у таблиці виноградарсько-виноробних формувань дозволяє зробити висновок, що значно вищий рівень ефективності виготовлення аналізованої групи винопродукції був досягнутий у "Кримрадгоспвинпром", хоча, звичайно, ефективність виробництва виноматеріалів "Одесавинпром" також знаходиться на досить високому рівні. Так, у 2000р. кожен декалітр виноматеріалів забезпечив підприємствам "Кримрадгоспвинпром" 7.40 грн. прибутку, "Одесавинпром" – 6.70 грн., а "Миколаївсадвинпром" – лише 2.02 грн.

При цьому, у 2000р. на 1 грн. виробничих витрат у "Кримрадгоспвинпромі" було отримано 98 коп. прибутку, "Одесавинпромі" – 84 коп. прибутку, "Миколаївсадвинпромі" – 18 коп. прибутку.

Таблиця 4.

Рівень рентабельності виробництва ** вин в Одеській області, - 2000рр., %

Види вин	1998р.	1999р.	2000р.	Відхилення рівня 2000р. від рівня 1998р., %
Вино виноградне	11,5	19,5	19,5	8,0
Шампанське	8,4	15,0	-12,9	-21,3

**Одеська область у цифрах у 2000р. – Одеса: Одеське обласне управління статистики, 2001р.

Таблиця свідчить, що рівень рентабельності виробництва виноградних вин у 2000 р. склав 19,5%, тобто, на 1 грн. витрат на виробництво і реалізацію виноградних вин було отримано 19,5 коп. чистого прибутку. Цей показник у 2000 р. був на 8,0% вищим від рівня 1998 р.

Децю інакша ситуація склалася з рівнем рентабельності виробництва шампанського. У 2000р. його виробництво було збитковим, а на 1 грн. витрат на виробництво і реалізацію даної продукції було отримано 12,9 коп. збитку.

Сировину для виробництва вирощують 14 районів Одеської області – Арцизький, Березівський, Білгород-Дністровський, Біляївський, Болградський, Велико-Михайлівський, Ізмаїльський, Кілійський, Овідіопільський, Роздільнянський, Ренійський, Саратський, Тарутинський, Татарбунарський. Вплив двох факторів першого порядку (площ виноградників та урожайності винограду) на валовий збір винограду приведено у таблиці 3.

Таблиця 5.

Вплив факторів на зміну валового збору винограду

Показники	Площа виноградників, тис. га		Урожайність винограду, ц/га		Валовий збір винограду, тис. т			Відхилення, тис. т		
	1990р.	2000 р.	1990 р.	2000 р.	1990 р.	2000 р.	умовний	всього	в т.ч. за рахунок	
									площі	урожайності
1. Україна	209	116	32,1	29,2	430	306	372,4	-124,0	-57,6	-66,4
2. Одеська область	62,9	44,1	61,2	50,0	337,6	201,4	270,0	-136,2	-67,6	-68,6
3. Одеська область у % до державного рівня	30,1	38,0	190,7	171,2	78,5	65,8	×	×	×	×

Як свідчать її дані, у 2000р. у порівнянні з 1990р. валовий збір винограду в Україні скоротився на 124 тис. т. Це відбулося за рахунок майже рівнозначної дії двох факторів: за рахунок скорочення площ посадки винограду – на 57,6 тис. т (46,5%) та за рахунок зниження урожайності винограду – 66,4 тис. т (53,5%). Аналогічним чином склалася ситуація в галузі виноградарства Одеської області. Так, валові збори винограду в

області у 2000р. в порівнянні з 1990р. скоротилися на 136,2 тис. т. Це зниження відбулося як за рахунок скорочення площ посадки на 67,6 тис. т (49,6%), так і за рахунок зниження урожайності винограду на 68,6 тис. т (50,4%). І даний факт не є випадковим, оскільки в Одеській області у 2000р. питома вага площ виноградників склала 38,0% до загальнодержавного рівня, урожайність винограду була на 71,2% вищою від середньої по Україні, а валові збори винограду в Одеській області склали у 2000р. 65% від рівня України в цілому (що, до речі, на 12,7% нижче від питомої ваги цього показника у 1990 р.).

Виходом із даної ситуації може бути інвестування виноробними підприємствами засобів у створення і розвиток власних питомників саджанців винограду тих сортів, які використовуються для виробництва вин даним підприємством; у інтеграцію з виноградарськими господарствами через придбання їх акцій; у створення нових марок вин із нових сортів винограду; у розробку економічних технологій виробництва всіх видів вин; у забезпечення якості і достовірності власної продукції; у придбання нового енергозберігаючого обладнання, в тому числі і для переробки невеликих партій сировини, що забезпечить підвищення ефективності первинного виробництва.

Література

1. Україна у цифрах 2000р. – К.: Державний комітет статистики, 2001р., с. 94.
2. Одеська область у цифрах у 2000р. – Одеса: Одеське обласне управління статистики, 2000р., с. 60.

УДК: 631.16: 658. 155. 003.13: 637

ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ПЕРЕРОБКИ ВІДХОДІВ ЗАБОЮ ТВАРИН В ПАСТОВІ КОРМИ

Чорний С.В., Ковбасенко В.М.

Аналізом літературних даних відносно технології переробки вторинної сировини (нехарчова технічна сировина і ветконфіскати), яку отримують при забої тварин, встановлено, що найбільш простим методом є виготовлення варених кормів.

Варені корми виготовляють на малопотужних м'ясопереробних підприємствах і забійних пунктах, розташованих недалеко від тваринницьких ферм, на яких використовують ці корми. Одним з недоліків варених кормів є їх швидке псування та не транспортабельність.[1-3].

Крім того для виготовлення варених кормів не використовують такі відходи як вміст перешлунків жуйних тварин, шлунку свиней та білково-жирової маси, яку отримують з стічної води м'ясопереробних підприємств.

Тому, виробництво варених кормів не вирішує проблеми утилізації відходів забою тварин

Проведеними нами дослідженнями, встановлено, що для виробництва варених кормів, як сировину, можна використовувати всі відходи які отримують при забої тварин, особливо білково-жирову масу, що підвищує кормову і біологічну цінність виготовленого корму [4,5].

Виконанні на кафедрі ветсанекспертизи дослідження дають підставу рекомендувати на малотоннажних м'ясопереробних підприємствах, не оснащених обладнанням для виготовлення сухих тваринних кормів, а також забійних пунктах тваринницьких ферм і фермерських господарств, відходи забою тварин – вміст передшлунків жуйних, шлунка свиней і білково-жирову масу, утилізувати переробкою у пастові корми, кормову пасту 1,2 і 3 [5,6].

Кормова паста КП-1. Кормову пасту КП-1 виготовляють з вмісту передшлунків жуйних і шлунку свиней, які після забою тварин збирають в окрему ємкість і додають до відходів 1,5-1,6% формальдегіду до маси сировини, по розробленій технології.

Кормова паста КП-2. Для виготовлення КП-2 використовують вміст передшлунків жуйних і шлунка свиней, які консервують формальдегідом по описаній вище методиці, після чого отриману пасту (КП-2) збагачують 30% термічно обробленої білково-жирової маси.

Кормова паста КП-3. Крім зазначеної вище кормової пасти КП-1 і КП-2 на малотоннажних підприємствах накопичується значна кількість білково-жирової маси, яку при відсутності інших відходів ми пропонуємо використовувати як кормову домішку. Але враховуючи велику засіяність її мікрофлорою, нами запропонована технологія переробки білково-жирової маси в кормову пасту КП-3, методом термічної обробки.

Однак, утилізація відходів забою тварин переробкою у корми, в умовах малотоннажних підприємств можлива тільки при її економічному обґрунтуванні. Дослідження в цьому напрямі проведені нами вперше. Є окремі літературні джерела по обґрунтуванню технології переробки відходів в варені корми, які не дають повного економічного обґрунтування доцільності утилізації відходів забою тварин переробкою у корми.

Мета досліджень. Обґрунтувати ефективність переробки відходів забою тварин (нетрадиційної сировини) у пастові корми.

Матеріал і методика досліджень.

Об'єктом досліджень були економічні параметри переробки відходів забою тварин, як нетрадиційної сировини, в корми для сільськогоспо-